

עיון 12: מתי מפגינים ידע ומתי מצטנעים? איך לומדים וזוכרים?

בבלי, קידושין [לא]

תנו רבנן: ושנתת - שיהו דברי תורה מחודדים בפיו. שאם ישאל לך אדם דבר - אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, שנאמר: [משלי ז] "אמור לחכמה אחותי את".

ירושלמי, שביעית [פרקי' סוף הלכה ג]

אמר רבי יוסי, הדא אמרה: בר נש דתני חדא מיכלא, והוא אזל לאתר ואימון מוקרין ליה בגין תרתיי - צריך מימר לון "אנא חדא מיכלא אנא חכים".

[תרגום]: אמר רבי יוסי, הוא שנאמר: אדם שלמד מסכת אחת והלך למקום אחר בו מכבדים אותו כי חושבים שהוא בקי בשתי מסכתות, חייב לומר להם - "אני למדתי רק מסכת אחת!".

א. זיהוי לוגי: מהי הסתירה לכאורה בין הירושלמי למה שנאמר בסוגייתנו?

ב. הטרמה: מה הפתרון שאתה יכול להעלות על דעתך?

חידושי הריטב"א [ד"ה תנו רבנן]

"...אלא אמור לו מיד" - פירוש כששואלין אותו הוראה בדבר הלכה, אבל כששואלין אותו על תלמודו יתנהג בצניעות לומר איני יודע,

ג. מהו הפתרון אותו מציע הריטב"א? האם לדעתך הוא פותר את כל הקשיים? איך?

ד. אתגר: חפש על הדף מקור שהתייחס לקושית הריטב"א, _____

ה. קרא את כל דיבור המתחיל של הפרשן שמצאת: מהם שלושת הפתרונות שהוא מעלה לבעיית הגאווה של הלומד?

בלימוד _____

במילי דעלמא _____

ואפילו בדברי תורה _____

אורחות צדיקים, שער התורה

...ועכשיו אין שום אדם שיהיה חוזר דבר כזה יותר מפעם אחת, או שתי פעמים, ויש ראיות גדולות ברורות בכמה מקומות בתלמוד שהיו כולם רגילים בחזרה, ולכל אחד היה לו סכום מניין כך וכך פרקים ליום, וכשהיו טרודים ביום אז היו פרעים [=משלימים] בלילה, וכל שלושים יום היו חוזרים כל תלמודם. ובזה העניין היו לומדים גם כן בצרפת, עד שהגיעו למעלות רבות ולידיעה גדולה ולא הוצרכו לספרים פסוקים [=ספרי הלכה מסוכמים] כי היו יודעים המצות מתוך התלמוד והתסופות! אבל מיום שנתגרשו מצרפת - נתמעט הלימוד מאוד מאוד.

ו. מה השיטה הבדוקה לרכישת בקיאות וזכרון בלימוד?

ז. תולדות עם ישראל: עיין במקורות ידע וגלה: מתי חל גירוש צרפת? על איזה רקע ולאן גלו המגורשים?

שולחן ערוך הרב, הלכות תלמוד תורה [פרק ב סעיף ג]

וכן היו עושים בימיהם שהיו לומדים בעל פה: היו לומדים בתחלת לימודם רק ב' או ג' פרקים משניות או ברייתות בשבוע והיו חוזרים עליהם מאה פעמים ויותר. ואמרו חכמים 'אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה פעמים ואחת' שזה נקרא עובד אלהים וזה נקרא לא עבדו כראוי.

ועכשיו שתורה שבע"פ כתובה לפנינו אין צריך לחזור מאה פעמים ואחת בשעת לימודו ממש, רק שיזהר מאוד לחזור על הראשונות תמיד לפרקים קרובים בענין שתהיינה כל ההלכות שלמד עד עתה חקוקות היטב בזכרונו כל הימים שבינתיים, וברורות לו בלי גמגום כבשעת לימודו ממש:

...

לדברי הכל בתחלת לימודו של אדם בין במקרא בין במשנה בין בתלמוד בכל יום, לא די לו בלימוד פעם ושתיים ושלש אלא צריך לחזור על כל אחד פעמים רבות מאד הכל לפי כח זכרונו של אדם כדי שיזכור היטב.

והמשנה והתלמוד שהן ההלכות פסוקות בטעמיהן צריך לחזור עליהן בכפלי כפליים יותר מהמקרא כי תורה שבכתב אי אתה רשאי לומר בע"פ משא"כ תורה שבע"פ המשנה והתלמוד שהן ההלכות בטעמיהן חייב הוא מן התורה לחזור עליהן כל כך עד שתהא משנתו סדורה ושגורה בפיו כל כך בענין שאם ישאלנו אדם איזה דבר הלכה ממה שלמד יוכל להשיב לו מיד אסור או מותר בלי גמגום

ח. מה השתנה בשיטת הלימוד בימי המחבר? מה היה הגורם לכך?

ט. מהי עצתו כדי להצליח לזכור את מה שלומד?

עין 13: התורה כסם חיים